

KERNÁCS GABRIELLA

Az ötödik gyertya

Ötéves a Székesfehérvári Egyházmegye

Kortárs Művészeti Gyűjteménye

1546, Róma: Alessandro Farnese bíboros, ismert műpártoló híres vacsoráinak egyikét adja, talán a Tiberius császár palotájának romjain kialakított kertjében, talán a méltóságteljes Palazzo Farnesében, a Via Giulia, II. Gyula pápa utcájának tőszomszédságában, ahol a Palazzo Falconieri is áll. Amely 1927-től máig a római Magyar Akadémia otthona, a Trianonban szétdarabolt, földre sújtott ország egyik első talpraállási kísérlete.

Farnese bíboros vacsoravendégei az akkori római szellemi elit tagjai, többek között Annibale Caro költő, klasszikus művek fordítója, ott van Monsignore Paolo Giovio, a híres tudós, kora egyik legkiválóbb filozófusa, nem utolsósorban neves műgyűjtő, akinek érdekes magyar kapcsolata is voltak. 1533-ban hozzá intézi egyik latin nyelvű levelét Szapolyai János király, aki büszke a tudós barátságára, és pártfogásáról biztosítja. (A levelet 2007-ben magángyűjtő ajándékozta a Nemzeti Múzeumnak, s még Antall József fordította le magyarra.) Ott van a vendégek között Giorgio Vasari, akkor már befutott festő, Firenze urának, Lorenzo Medicinek híve, aki az „Il Magnifico”-nak nevezett fejedelemtől így ír: „Kertje tele régiségekkel és kiváló festményekkel, melyeket az úr szépségük miatt vagy tanulmányi célokból gyűjtött össze, s melynek kulcsai mindig Michelangelónál voltak.” A műgyűjteményekre oly fogékony Vasari leghíresebb munkájának születése Farnese bíboros vacsorájához s Paolo Giovio műgyűjteményéhez kötődik, ő ugyanis fölveti: maga alapította múzeumához szívesen csatolná a híres művészek életrajzeit. Itt pattan ki a szikra, amely máig érő fényvel világít: Vasari *A legkiválóbb festők, szobrászok és építészek élete* című munkája, magyarul: *A renaissance nagy művészei*, Cimabuéától Tizianóig.

A műgyűjteményeknek fényudvaruk van, mint a holdnak. Csodálatos dolgok történhetnek ebben a fénykörben. Fölbukkanhatnak a feledésből rejtőzködő remekművek, fénysugár vetülhet méltatlanul homályban hagyott életművekre, életre hívhatnak újabb remekműveket: a műgyűjteményeknek küldetésük van. A Székesfehérvári Egyházmegye Kortárs Művészeti Gyűjteménye (alapító: Spányi Antal megyéspüspök, kurátor: Reha György) még fiatal, épülő, formálódó kollekciónak, de máris kirajzolódik benne egy alapkoncepció, amelyet így is meg lehetne fogalmazni: „ellentétek egysége”. Mai, darabokra tépett, hisztérikus gyűlölségek által szekértáborokra szabdalt művészeti életünkben értékesnek tűnik ez az alag gondolat, ritka madár ez. A jubiláris kiállítás megnyitó ünnepsége is ennek jegyében zajlott, melynek szép percek voltak azok, amikor Michelangelo szonettjét öt, egymástól különböző, talán különböző oldalon is álló művésztől hallhattuk:

*Kalapácsom a kőből kiszabadítja sorra
a lények benne rejülő formáit: testre testet,
de lendülete Tőle jön, ki százszor nemesebb
s nagyobb énnálam. Markom a szerszámot csak fogja.*

*Mivel minden az Egytől jön, ki az eget lakja,
az örök mozgató, ki kalapácsot nem másolt,
hanem az ideából faragott kalapácsot,
ki a szépséget adta, s aki mindannyiunk Atyja.*

*S mert a pöröly csapása attól hatásosabb, ha
a kovács nem csak izmos, de mentől magasabbra
emeli: én nyomorult is, örökké felnézek,*

*mivel minden munkámmal meddő, befejezetlen
torzó leszek, s magamnak is semmivé kell lennem,
ha nem kapok az égi műhelyből segítséget.*

(Fordította: Faludy György)

Blaskó Péter, Hirtling István, Dörner György, Alföldi Róbert és Törőcsik Mari mondta el Michelangelo szépséges sorait, különböző felfogásban. A kurátor ezt mondta erről: „Íme, nem lehetetlen, hogy szó szerint *ugyanazt* mondják.” Ezt a koncepciót sugározta a jubiláris kiállítás is: Rabóczky Judit Rita és Boldi (Szmrecsányi Boldizsár) szobrászművészek közös kiállítása. Mindvégig váltakoztak és feleltek egymásnak a két művész alkotásai: Rabóczky Judit vonagló, görcsös, expresszív fémmunkái, egy kínoktól gyötört jelen idő, szenvedésbe torzult „itt és most” nézett szembe Boldi hófehéren sugárzó, tömörszerű, sima, „az örökkévalóság üzenete” márványszobraival.

A Kortárs Művészeti Gyűjtemény művei ezen a jubiláris kiállításon csak virtuálisan voltak jelen. Egy kisfilm segítségével sétálgathattunk – képzeletben – a gyűjtemény műtárgyai között. Láthattuk Rabóczky Judit különös angyalszobrai: a *Giotta angyalait*. (2013. szeptember 3. óta a budakeszi Prohászka Ottokár iskola előterét díszítik.) Felhők helyett vasállványokon repülnek Giotto 1305 körül készült, a padovai Capella Scrovegniben lévő freskójának, a *Krisztus siratásának* levegőben bukdácsoló, zokogó angyalai. Sírásba torzult arcuk már Giottónál is szokatlan, túlmutat a középkor kedves, kövérkés puttóin, szoborba áttételük hatásukat még inkább felfokozza.

Ha továbbsétálunk, láthatjuk Aknay János pirosan izzó, különös *Festőangyalát* (2007, merített papír, akril, 140×100cm), érezzük benne szerb templomok gyertyafüstös ikonjait, Vajda Lajos „ikonönarcképeit”, Deim Pál kozmikus sugárzásban álló bábuit, de mindenekelelt Aknay Jánost magát: élénk, tiszta színeivel, égő pirosaival, bársonyos feketéivel, a kevéssel sokat mondás mesterét.

Eszköztárában nagyon másféle Jovián György *Alvója* (2010, vászon, olaj, 170×200cm). Minden nap látott, átélt megrendülés: hajléktalan alszik egy lépcsőn, elgyötört, szakállas férfiarca, széttaposott edzőcipő, viseltes farmernadrág, gyűrött papírban vacsoramaradék. A nagyon hétköznapi, „fotorealista” jelenetet mégis átlengi valami időtlenség, piros pontok hálója fut a képen, időháló szemei? S mintha nem igazán feküdne a lépcsőn, inkább mintha lebegne fölötte, s ha jobban megnézzük, a lépcső sem lépcső, mintha római szarkofág lenne, bevéselt sírfelirat-töredékkel, lehetne akár a Dunai légió katonájának sírköve, az Ister (Duna) szó világosan olvasható. Különös, talányos kép.

Nagyon különbözik tőle, szomorkás alaphangulatában mégis rokon vele Kárpáti Tamás festménye: *Messze a mezőkön* (2009, vászon, olaj, 100×80 cm). Mintha esti harangszó szólna a mély nancssárga, sötét árnyékos képen: rajta útszéli feszület előtt megpihenő vándor? Vagy talán a szelíd Feltámadott? Vagy imába merülő szerzetes? Sötét levelek hullnak, lebegnek az útszéli Krisztus körül, idő-jelképek? Megfoghatatlan, szinte odalehelt, mégis kimunkált látomás.

Somogyi Győző *Szent Mihály*a (2009, vászon, tojástempera, 70×50 cm) mintha a festő színeiben égő szárnyasoltáraitól lépett volna le, amelyeken magyar viseletben a szentek s tájegységek népviseleteiben pompáznak a Krisztust sirató népek. Arany sugarakban áll a bajuszos, hosszú hajú katona-szent, mintha egy magyar végvári vitéz arca nézne ránk, piros köntöse, drágaköves kardja a honfoglaló magyarok viselete is lehetne. Pávaszemés szárnyai kerubszárnyak, mesebeli figura mindenképpen, s a legyőzött sárkány testén pikkelyek helyett az égbolt csillagai. Alatta szépséges imaszöveg, amelynek különös története van:

*Szent Mihály arkangyal,
védelmezz minket a küzdelemben,
a Sátán gonosz kísértései ellen
légy oltalmunk, esedezve kérünk:
parancsoljon neki az Isten!
Te pedig, mennyei seregek vezére,
a sátánt és a többi gonosz
szellemet, kik a lelkek vesztére
körüljárják a világot, isten erejével
taszítsd vissza a kárhozat helyére!
Ámen*

Vatikáni források följegyezték: XIII. Leó pápa (1878-tól viselte a tiarát) éppen szentmiséjét fejezte be egy vatikáni kápolnában 1884. október 13-án. Hirtelen megállt az oltár lépcsőjén, tíz percig szinte önkívületben volt, majd dolgozószobájába sietett, ott imákat vetett papírra, ezek egyike volt az imádság Szent Mihályhoz.

Szép, szigorú, tiszta kép Stefanovits Péteré: *Veronika kendője 2.* (2001, vászon, clorox, 66×65cm). Egy sorozat része, Stefanovitsot foglalkoztatja a téma: a „vera ikon”, az igaz kép megjelenítése. Az egyedül igaz képnek nevezték a *Biblia* köré épülő legendák azt a lenyomatot, amelyet a szenvedő Krisztus arca hagyott azon a kendőn, amellyel vérét, verítékét keresztútja közben könnyöletes asszonyi kezek letörölték. A „vera ikon” szóból született az asszony neve: Veronika. A festő a legenda magját, a kendőt jeleníti meg, érezhetünk rajta fekete Krisztus-arcot, rárajzolódik a keresztalál szimbóluma, körülötte a feltámadás aranysugaras fényköre, utalás későbbi ikonok aranyglóriás fejére.

Stefanovits festménye jellel szublimálódott „vera ikon”, míg Varga Patrícia Minerva különös tájképe úgy szakrális kép, hogy nem is az, s mégis az. Címe: [...az elfáradt bogarak mind hazatalálnak,] ...*ha esteledik* (2014, papír, pasztell, 70×100cm). Magunkban csendesen folytathatjuk József Attila versét:

*S az Úr
Nytott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban
Ott áll az útjuk végén...*
(Csak a tenger jött el)

Súlyos, mélykék ég alatt aranyló búzaföld talán, a búzakarász is Krisztus-jelkép, „Én vagyok az életnek kenyere” – mondja Jézus *János evangéliumában* (6,48), aranyfényű kalászok lebegnek az Esztergomi Keresztény Múzeum *Kalászos Madonnájának* köpenyén, Varga Patrícia Minerva sejtelmes hangulatú, nagy erejű tájképén arany hullámokba rendeződnek.

Szinte teljesen eszköztelen kép Váli Dezső *Gyámoltalan műterem* című festménye (2009, farost, olaj, 60×60cm). Sok éve már, hogy szinte szerzetesi alázattal csak műterme fényeit, hangulatait festi, itt halvány szénrajzállványon egy készülő fehér és egy fekete kép: fény és árnyék, imák csöndje, meditáló órák magánya lebeg körülötte. Törékeny, esendő kép.

És végül a gyűjtemény vidám crescendója, ef Zámbo István képe: *Örök gyógyító szerelem* (2014, farost, olaj, 50×70cm). Ő volt a szentendrei Vajda Lajos Stúdió kócos fiataljai között az, akiről Barcsay Jenő azt mondta: „Igen nagy tehetség, csak bírja mindvégig ötletekkel.” Úgy tűnik, ef Zámbo bírja. Mer csúfondáros grimaszokat vágni, igen komoly szimbólumokból jóízű tréfát csinálni. A kép közepén piros szív, amely annyiszor tűnik fel a búcsúsok zászlóin, falusi olajnyomatokon mint Krisztus szíve-jelkép, itt a szívformában határozottan fölfedezhetünk egy formás feneket, alatta viszont láb-szárcsont, „memento mori” ef Zámbo módra? És kétoldalt a szentendrei művészetben annyira szeretett ikon-fejek, itt persze narancssárgával pötytyözve, kettéhasadva (meg kell szakadni a szerelemtől?), de a festő kék cérnával nyomban össze is varrja őket.

Ellentétek üdítő egysége a fehérvári gyűjtemény, nem nagyzenekar, inkább szólóhangszerek, csellók, hegedűk, fuvalák csendesen gyűrűző dallamát érzi itt az ember. Jó nézni, jó hallgatni.